

сувязь з фальклорам, народнымі традыцыямі. Праз нязмушаны гумар аўтар змог паказаць маральна-этычныя, сацыяльныя праблемы сучаснага жыцця, характар, звычаі беларусаў, пры гэтым нікога не асуджаючы. Найважнейшай асаблівасцю гумарыстычных твораў У.Папковіча з’яўляецца тое, што яны не пакідаюць чытача раўнадушным.

Спіс літаратуры

1. Барадулін, Р. Мудрэц са ступаю / Р. Барадулін. – Мінск: Мастацкая літаратура. – 1988. – 272 с.
2. Нядбайла, А. Вы будзеце смяяцца / А. Нядбайла. – Віцебск: Віцебская абласная тыпаграфія. – 2008. – 77 с.

РЭГІЯНАЛЬНАЯ ЛЕКСІКА ЯК АДЛЮСТРАВАННЕ МАЎЛЕНЧЫХ І КУЛЬТУРНЫХ ТРАДЫЦЫЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

Г.К. Семянькова
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Дыялектызмы з’яўляюцца яркім паказчыкам асаблівасцяў мовы і культуры не толькі мясцовага насельніцтва, а і беларускага народа ў цэлым.

Мэта артыкула – выяўленне нацыянальнай адметнасці гаворак, асаблівасцяў вясельнага абраду паўночнай Беларусі.

Матэрыял і метады. Разгледзім на прыкладзе абрадавай вясельнай лексікі, прадстаўленай у “Рэгіянальным слоўніку Віцебшчыны” [1; 2], створаным на аснове матэрыялу, сабранага студэнтамі і выкладчыкамі Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М.Машэрава падчас праходжання дыялекталагічнай практыкі. Тэрыторыяй для даследавання сталі сельскія населеныя пункты Віцебскай вобласці. У працы выкарыстаны апісальны метады даследавання.

Вынікі і абмеркаванне. Галоўнымі ўдзельнікамі вясельнага з’яўляюцца, як вядома, жаніх і нявеста. Іх на Віцебшчыне прынята называць найменнямі *маладыя* (жаніх і нявеста), *маладая*, *маладóвачка*, *маладўха*, *маладзёнец*, *маладзён*, *маладзёнак*, *маладзік*, *маладзян*.

Ніжэй прывядзем пералічаныя назвы ў кантэксце з захаваннем асаблівасцяў мясцовай гаворкі і са спасылкамі на месца фіксацыі прыкладаў (поўная назва вёскі і скарачанае раёна):

Маладыя *толькі мн.* Жаніх і нявеста. *Маладыя як прыедуць, будзем іх сустракаць хлебам-соллю.* Угрынкі Уш.

Маладзёнец, маладзён, маладзёнак, маладзік, маладзян *м.* Жаніх. *Глянёце, бабы, маладзёнец ужо едзе да нашай Ганулькі.* Моханава В.-Дзв. *Як Мікіта быў маладзёнцам, дык спраўны быў мужчына, відны.* Угрынкі Уш., Замачак Чаш. *Маладуха красівая, а маладзёнец дрэнь.* Пугачова Докш. *А той маладзён прапівае цешчы грошы.* Кветча Леп. *Любы маладзёнак хвалюецца перад вяселлем.* Косарава Глыб. *Маладзік з маладухай ужо прыехалі.* Мілашкі Брасл., Станіславава Дубр. *Маладзян не стаў са мной вітацца.* Янава Тал.

Маладая, маладóвачка, маладўха *ж.* Дзяўчына ў час вясельнага, нявеста. *Маладая на сваім вясельлі дорыць падаркі ўсёй радні жаніха.* Угрынкі Уш. *А дзеўкі ўсе й гаворуць: “А сабірайся, маладóвачка, у дарогу”.* Кветча Леп. *Прывязлі ўжо нашу маладўху.* Высачаны Лёзн., Сабалі Чаш.

Як відаць з прыкладаў, ва ўсіх найменнях жаніха і нявесты фіксуецца корань *-малад-*, які служыць для абазначэння ўзросту чалавека.

Пачэсныя госці на вясельлі – шафер з шаферкай, сваты, хросныя маці і бацька; іх у народных гаворках Віцебшчыны называюць наступным чынам: шафер – *браціўк, паджанішнік, пёршы, пытанішнік, шэхвер*, шаферка – *шэхверка*, хросная маці – *мамуся, матулька, матуся*, сват – *маршалак, маршалька*.

Разгледзім пералічаныя найменні ў кантэксце:

Браціўк, паджанішнік, пёршы, пытанішнік, шэхвер *м., абрад.* Шафер, удзельнік вясельнага абраду. *Вясёлы браціўк у маладых, кампанейскі.* Баравуха Пол. *Паджанішнік – хлопец з горада, культурны такі.* Дуброўна, Міхалова Чаш., Верацеі Шарк. *Брат ягоны на вясельлі быў за пёршага.* Мікіціха Шум. *Пытанішнікам у нас будзе Федзька.* Шыліна Шум. *Раней не сведкі на свадзьбі, а шэхверы называліся.* Яроненкі Гар.

Шэхверка *ж.* Шаферка, старшая дружка нявесты ў вясельным абрадзе. *Болей за ўсіх мне шэхверка спадабалася.* Кухты Глыб.

Мамуся, матулька, матуся ж. Хросная маці. *Хрысціць дзіцяці павінна мамуся і татусь.* Велеўшчына Леп. *На вяселлі матулька займае пачэснае месца.* Верамееўшчына Дубр. *У мяне матуся добрая: часта прыходзіць, ды яшчэ й з падарункамі.* Навумаўка Беш., Замачак Чаш.

Маршалак, маршалак м. Сват; той, хто сватае каго-н. каму-н.. *Маршалак на вяселлі давалі падарак.* Вялічкі Паст. *Мой мужык на гэтым вяселлі за маршалак.* Груздава Паст.

У назвах шафера адлюстраваны яго сваяцкія адносіны з жаніхом: быць шаферам нярэдка запрашаюць брата жаніха (*браціўк*), месца за вясельным сталом і роля падчас вясельнага абраду (*паджанішнік, пэрышы, пытанішнік*), а таксама фанетычныя асаблівасці гаворкі з пераходам [ф] у [хф].

Найменні хроснай маці ўтрымліваюць памяншальна-ласкавыя суфіксы, што сведчыць пра адносіны да яе з боку жаніха і нявесты, а таксама ўсіх удзельнікаў вясельнага абраду.

Сватаў здаўна прынята ацэньваць па колькасці праведзеных вяселляў. Яны павінны мець сваю сям'ю, дзяцей, быць шчаслівымі ў шлюбе. Сватамі не бралі разведзеных, удоў, людзей, у якіх няма дзяцей, тых, хто да сарака гадоў не займеў сям'і. Сват з'яўляецца ключавой фігурай як у абрадах перадвясельнага перыяду, так і ў рытуале ўласна вяселля.

На Віцебшчыне зафіксаваны цікавыя найменні для называння іншых гасцей і сведак вясельнага мерапрыемства: *бліскун, паязджэне*:

Бліскун м. Той, хто стаіць пад вуглом у час вяселля, чакаючы запрашэння на дармавы пачастунак. *Як хочаш гарэлкі выпіць дармавой, дык пойдзеш пад сталоўку ў бліскуні.* Замачак Чаш.

Паязджэне толькі мн., абрад. Госці з боку нявесты, якія на другі дзень вяселля едуць працягваць гулянне ў доме жаніха. *Нашы паязджэне едуць на канец.* Дрысваты Брасл.

Як вядома, вяселле дзеліцца на некалькі этапаў – перадвясельны, уласна вясельны, паслявясельны, якія ў гаворках Віцебшчыны адлюстраваны ў лексемах *завовы, запіўкі, перазоў, пярэзва, перазовы, перазоўкі, перазыўкі, пярэзаўкі, пярэзвы, суглэды*.

Разгледзім іх у кантэксце:

Завовы толькі мн., абрад. Заручыны. *У суботу завовы будуць.* Абольцы Тал.

Запіўкі толькі мн., абрад. Час, калі бацькі маладых дамаўляюцца пра дзень сватання. *Вот былі запіўкі, а я на печы сядзела.* Літусева Сен.

Суглэды толькі мн., абрад. Прыезд жаніха ў дом будучай жонкі з мэтай знаёмства з яе сям'ёй. *На суглэдах жаніх панравіўся ўсім.* Верацеі Шарк.

Перазоў м., пярэзва ж., часцей перазовы, перазоўкі, перазыўкі, пярэзаўкі, пярэзвы мн., абрад. Заклучны этап вясельнага абраду, калі бацькі маладой пасля вяселля прыязджаюць у госці да сватаў. *А ў нас сёння перазоў, сам Бог дарожку перайшоў.* Камоскі Беш. *І на пярэзвух грошы трэба: хачу, каб усё было, як у людзей.* Шыліна Шум. *Ездзілі на перазовы ўчора.* Пугачова Докш., Задоры Шум. *У перазоўкі да сватаў ездзілі.* Котава, Хайсы Віц., Выдрэя Лёзн., Вялікая Вядрэнь, Падрэзы, Пачаевічы Чаш. *На перазыўкі паедзім у суботу.* Грынеўшчына Докш., Клясціцы, Сяляўшчына Рас., Лужкі Шарк. *Пярэзаўкі абычна ў тыдзень пасля вяселля бываюць.* Порплішча Докш., Багушэўск, Выгада Сен. *Пасля пярэзваў маладая да мужа жыць пайшла.* Шыці Шарк.

Лічыцца, што, каб маладая сям'я жыла ў шчасці і згодзе, трэба вясельнаму цягніку абавязкова закінуць (паставіць) рагатку (можна нават не адну, а некалькі):

Рагátка ж., абрад. Столік, якім перагарожаюць дарогу вясельнаму поезду падчас сустрэчы маладых. *На рагátцы стаяў вялікі каравай.* Верацеі Шарк.

Рагátку закінуць, рагátку паставіць абрад. Перагарадзіць дарогу вясельнаму поезду. *Каля магазіна маладым рагátку паставілі.* Дзёрнавічы В.-Дзв.

Прапускаюць вясельны цягнік толькі пасля таго, як яго ўдзельнікі “адкупяцца” гарэлкай, цукеркамі ці іншымі прысмакамі.

Заклучэнне. Такім чынам, прааналізаваны фактычны матэрыял выяўляе нацыянальную адметнасць гаворак поўначы Беларусі, выключнае моўнае багацце і разнастайнасць гэтага незвычайнага ў гістарычным і этнаграфічным плане рэгіёна, дыялектныя рысы Падзвіння, словаўтваральныя магчымасці і вобразнасць народнай мовы, з'яўляецца паказчыкам культурных асаблівасцяў мясцовага насельніцтва і беларускага народа ў цэлым.

Спіс умоўных скарачэнняў

Беш. – Бешанковіцкі раён

Брасл. – Браслаўскі раён

В.-Дзв. – Верхнядзвінскі раён
Віц. – Віцебскі раён
Гар. – Гарадоцкі раён
Глыб. – Глыбоцкі раён
Докш. – Докшыцкі раён
Дубр. – Дубровенскі раён
Леп. – Лепельскі раён
Лёзн. – Лёзненскі раён
Паст. – Пастаўскі раён
Пол. – Полацкі раён
Рас. – Расонскі раён
Сен. – Сенненскі раён
Тал. – Талачынскі раён
Уш. – Ушацкі раён
Чаш. – Чашніцкі раён
Шарк. – Шаркаўшчынскі раён
Шум. – Шумілінскі раён

Спіс літаратуры

1. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны : у 2 ч. / Л.І.Злобін (рэд.) [і інш.]. – Віцебск : УА “ВДУ імя П.М.Машэрава”, 2012. – Ч. 1. – 304 с.
2. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны : у 2 ч. / склад. : Г.К.Семянькова, Т.А.Грачыха, А.С.Дзядова [і інш.] ; пад рэд. А.С.Дзядовой. – Віцебск : ВДУ імя П.М.Машэрава, 2014. – Ч. 2. – 358 с.

ОСНОВНЫЕ ЭСТЕТИЧЕСКИЕ КАТЕГОРИИ ДРАМАТУРГИИ ГАРОЛЬДА ПИНТЕРА

О.Ф. Сенькова

Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова

Творчество Гарольда Пинтера (*Harold Pinter*, 1930–2008) вмещает в себя широкий спектр художественных приемов, характерных для поискового характера литературы середины XX века.

Цель исследования – выявить эстетические доминанты художественного метода британского драматурга, что представляется актуальным при рассмотрении Гарольда Пинтера как представителя послевоенной английской «новой» драмы.

Материал и методы. Творчество лауреата Нобелевской премии соединяет в себе как нарочитую реалистичность пространственно-временной организации пьес (драмы «Комната» (*The Room*, 1957), «Немой официант» (*The Dumb Waiter*, 1957), «Подвал» (*The Basement*, 1966)), так и проявление элементов театра абсурда (пьесы «День рождения» (*The Birthday Party*, 1957), «Карлики» (*The Dwarfs*, 1960)). При помощи историко-контекстуального метода выделяется категория угрозы как основополагающая эстетическая составляющая ранней драматургии Гарольда Пинтера.

Результаты и их обсуждение. Анализируя ранние драмы британского драматурга, можно отметить, что автор в качестве основной эстетической категории использует угрозу, явно или скрыто довлеющую над персонажами. Как отмечает сам Гарольд Пинтер: «Угроза находится повсюду. Существует много всевозможных угроз в каждой комнате. Вы не можете ни избежать их, ни убежать от них» [1, 99]. Необходимо отметить, что ощущение угрозы, как некой высшей силы, которая «время от времени напоминает о себе» [2, 56] представляет собой не столько экзистенциальную категорию страха, упомянутую С. Кьеркегором, сколько ощущение, наполняющее внутреннюю сущность человека середины XX века, растерянного и опустошенного. При нагнетании атмосферы страха Гарольд Пинтер активно задействует иронический модус, что существенно снижает трагизм и фатальность угрозы. Угроза выступает как основополагающий принцип создания художественного пространства пьес, что находит отражение в следующих «внутренних» элементах: наличие пауз (авторские ремарки, обилие многоточия, незавершенность отдельных высказываний, реплики, брошенные в пустоту), которые плавно перетекают в молчание персонажей (в более поздних пьесах молчание трансформируется практически в основной художественный способ создания атмосферы угнетенности и потерянности), трансляция «некоммуникативного» диалога, ситуация, когда